
Physician in the Maze of History Biographic Database and Life History of Béla Horváth, Professor of Ophthalmology

Orvos a történelem útvesztőiben Horváth Béla szemész professzor életrajzi adataira és életútleírására¹

dr. Kovács I. Gábor CSc. egyetemi tanár
ELTE Társadalomtudományi Kar Történeti Szociológia Tanszék
kig@caesar.elte.hu

Initially submitted April 20, 2016; accepted for publication May 10, 2016

Abstract:

Analyzing the life history of Béla Horváth, professor of ophthalmology is part of a larger research project that deals with the most influential members of the elite of knowledge in Hungary in the period between 1848 and 1944. The project approaches its object from historical sociological aspects, treats birth and family data with special care in favour to circumscribe those socio-cultural patterns that characterise the background of university professors.

The case of Béla Horváth is an example to present the North-western Hungarian protestant confessional-cultural block as a peculiar type of genealogical background. This is characterised by multi-generational Calvinist clerical families, often of noble origin that lived within the boundaries of the force field determined by the Calvinist College of Sárospatak and its particles. Stemming from such a background and after a life full of struggles Béla Horváth became Professor of Ophthalmology in Cluj at the age of 46. Because of the role he played during the WWII in the Chamber of Physicians in relation with the membership of fellows of Jewish origins and because of his position in the Association of Hungarian National Physicians he was sentenced by the Political Certifying Committee to leave his job. In the following years, until he was active, he was doctor in Somogy County and dedicated his work to eliminate an infectious eye disease, the trachoma.

Keywords: elite of knowledge, life course of university professors, Political Certifying Committee, People's Court, hospital of trachoma

Kulcsszavak: tudáselit, egyetemi tanári pálya, Igazoló Bizottság, Népbíróság, trachoma-kórház

Hosszabb ideje foglalkozunk a magyarországi polgári korszak (1848 - 1944) tudáselitjének, s ezen belül az egyetemi tanároknak a kutatásával. Egyetemi tanárnak, az adott korszakban, az

¹ OTKA 109209 számú kutatási támogatásával készült.

egyetemi rangú oktatási intézmények egy meghatározott tanszékére királyi/kormányzói kinevezést kapott, egyetemi tanári esküt tett, nyilvános rendes és nyilvános rendkívüli tanárokat tekintjük. (A rendes és rendkívüli tanári minőség is az egyetemi kar teljes jogú tagságával járt, inkább csak az életkorban és a fizetési fokozatban volt különbség.) Magyarország egyetemén 1848 és 1944 között összesen 1044 ilyen egyetemi professzor működött. Az idők folyamán rájuk vonatkozóan gyűjtöttünk meglehetősen életrajzi adattömeget. Kutatásunk történeti szociológiai indíttatású volt, ezért fordítottunk nagy figyelmet a családi adatokra. Azért gyűjtöttük a szülők, nagyszülők, dédszülők adatait, hogy körülhatárolhassuk azokat a szociokulturális, etnokulturális alakzatokat, felekezeti-művelődési tömböket, ahonnan a tudáselit csúcsára jutó egyetemi tanárok kikerültek. Most a tiszáninneri református egyházkerület területén született, református vallású egyetemi tanárokkal foglalkozunk, akiknek családjai évszázadokra visszanyúlóan a sárospataki református kollégium és partikulái (miskolci, rimaszombati, szikszói református gimnáziumok és a kisiskolák) erőterében éltek. A felmenők legnagyobb részt református lelkészek, falusi tanítók voltak, s kivétel nélkül a táj kisnemességéből származtak. Ebben az inkább humán kötődésű csoportban egyetlen orvosprofesszor volt: gherémi Horváth Béla. Horváth Béla szemész professzor életrajzi adatait, göröngyöss életútját a következő szócikkben igyekeztünk rekonstruálni az adattári sorozatunkban megszokott címszavak rendjében. (Kovács I. G., Kiss Zs., Takács Á., 2013; Kovács I. G., Takács Á., 2014)

Horváth Béla

szemész

(Hejőcsaba, Borsod-Abaúj-Zemplén m., 1894. okt. 14. - Budapest, 1968. máj. 25.; a Farkasréti úti temetőben nyugszik.)

Nemesség: A Horváth család a megerősítő címeres nemeslevelet 1572. jún. 28-án Miksa királytól nyerte, kihirdette 1574-ben Sáros megye. Előnév: gherémy

Apja: Horváth Jenő (ref., Kistokaj, 1846. aug. – Rimaszombat, 1907) MÁV tisztviselő; testvérei: 1. Horváth Piroska (ref., Kistokaj, 1844. jan. - ?); 2. Horváth Béla (ref., Kistokaj, 1848. jan.- meghalt 1850 előtt); 3. Horváth Béla (ref., Kistokaj, 1850. szept. - 1887) endrődi orvos volt ;

Apai nagyapja: Horváth István (ref., Borsodgeszt, 1806. dec. - Kistokaj, 1873) 1812-ben írárták be a sárospataki kollégium első osztályába, a coniugista classisba. Végig itt végezte a gimnáziumot, s 1820-ban subscribált. VIII. tógátusként 1828 áprilisában rektornak ment Mátészalkára. 1833-1834-ben segédlelkész volt Sajóecsegen. Később református lelkész az alsóborsodi egyházmegyében, Kistokajban (1841-1873). Testvérei: 1. Horváth Julianna (ref., Tiszadorogma, 1801. aug. - ?); 2. Horváth Antal (ref., Szirma, 1814. okt. - ?), miskolci ügyvéd

Apai nagyanyja: Komáromy Mária (ref., Sajóvamos, Borsod m., 1813. nov.- ?)

Apai dédapja I.: Horváth István (ref., Miskolc, 1770 k. - ?), Miskolcon és Sárospatakon tanult, rector volt Mezőcsáton (1794- ?), talán Jénában is megfordult (1796). 1799 januárjában végleg elhagyta a sárospataki kollégiumot, rövid ideig rektor volt az alsóborsodi Gelejen (1799 jan. – 1800). Ezután ref. lelkész lett az alsóborsodi egyházmegyében Tiszadorogmán (1800-1805), majd Borsodgeszten (1805-1812), végül Szirmán (1813-1832)

Apai dédanya I.: Soltész Nagy Éva (ref., Tiszatarján, Borsod m., 1778. szept.- ?), a Soltész Nagy-család 1637-ben kapott nemeslevelet, amelyet 1638-ban az Abaúj megyei Göncön hirdettek ki. A 18. században Borsod megyében, főleg Mezőcsáton és környékén éltek, a 19. században Miskolc város vezető rétegében is jelen voltak.

Apai dédapa I. szülei: Horváth István (ref., miskolci lakos, akit Borsod megye 1771-ben vett fel nemesei sorába) és Szatmáry Éva

Apai dédanya I. apja: Soltész Nagy Ferenc (ref.) Tiszatarján

Apai dédapa II.: Komáromi István

Apai dédanya II.: Bodnár Sára

Anyja: szentannai Székely Katalin (ref., 1868 - Bp., 1934. júl. 3.), a 16. században még birtokos, elsősorban Gömörben és Torna megyében élő nemesi családból származott; házasságkötés 1883/84 k.; testvérei: 1. Székely Zsigmond, felesége Molnár Klára; 2. Székely Terézia; 3. Székely Judit

Anyai nagyapja: szentannai Székely József

Anyai nagyanyja: Barna Juliánna

Testvérei: 1. Horváth Ilona (ref., Hejőcsaba, 1885. febr. - ?), férje Wisner Olivér; 2. Horváth Zoltán (Hejőcsaba, 1887. máj. - ?), felesége Binder Valéria

Vallása: ref.

Felesége: Komschall Anna (evang., Bp., 1906. jún. 3. – Bp., 1985. febr. 18.), házasságkötés: 1939. július 8., Budapest; apja: Komschall Antal (meghalt 1939 előtt), anyja Meixner Anna (meghalt 1939 előtt); testvére, Komschall Terézia, Horváth Andor budai vendéglős felesége.

Középiskola: rimaszombati egyesült prot. főgimn., I-V. oszt. (1904-1909); Bp., VI. oszt. (1909-1910); miskolci ref. gimn., VII-VIII. oszt. (1910-1912); érettségi uott., 1912. jún. 21.

Felsőfokú tanulmányok Magyarországon: bp.-i tud. egy., orvosi kar, 1912-1917

Oklevél: budapesti tudományegyetem, orvosdoktor, 1918. jan. 19.

Nyelvismeret: német, angol

Tudományos fokozatok: budapesti tudományegyetem, orvosi kar, magántanár, 1925. márc. 7., szemészeti diagnosztika; uott. 1931-ben kiterjesztve a Válogatott fejezetek a szemészet köréből című tárgykörre; címzetes nyilvános rendkívüli tanár uott. 1934. nov. 10.

Nyilvános rendes egy. tanár: kolozsvári tudományegyetem, orvosi kar, 1940. okt. 19., szemészet

Egyetemi tisztség: kolozsvári tudományegyetem, orvosi kar, 1943/44, dékán

Életút: Horváth Béla apai ágon olyan nemes családból származott, amelyben több generáción keresztül voltak a borsodi/alsó-borsodi egyházmegyében szolgáló lelkészek. Apja, aki a kistokaji parókián született, már vasúti tisztviselő volt, utoljára Rimaszombatban szolgált. Horváth Béla kései gyerek volt, s még kisgimnazista korában elvesztette apját. Anyjával együtt költözve, a rimaszombati gimnáziumi évek után, egy évi budapesti kitérővel végül a miskolci református gimnáziumban érettségizett. 1912-ben iratkozott be a budapesti tudományegyetem orvosi karára. 1914 májusában, letéve első orvosi szigorlatát a Budapesti Önkéntes Mentőegyesületnél jelentkezett szolgálattételre. A háború kitérője után, 1914 novemberében és 1915 elején katonai szolgálatra alkalmatlannak találták. 1915 végén mégis besorozták, de a Mentőegyesület, tekintettel a sebesültszállításokra, a katonai szolgálat alól felmentette. 1916 áprilisában került a II. szemklinikára, ahol - miután 1917 májusában letette a II. orvosi szigorlatát - gyakornoki teendőik végzésével bízták meg. 1917 októberében önként bevonult katonának. Először Kassán a 34. számú gyalogezredben

szolgált, majd a 17. számú helyőrségi kórházba osztották be. 1918 januárjában letette III. orvosi szigorlatát, s január 19-én orvosdoktorrá avatták. Július 1-jén a II. szemklinikán Hoór Károly professzor mellé díjtalan gyakornokká választották. Emellett, 1918. augusztus 1-ig, maradt a 17. számú helyőrségi kórházban, a szemészeti illetve a bőrgyógyászati osztályon. Ezután Galíciába vezényelték a 43. számú Divisions-Sanitätskolonnenhez, majd a 20. számú lövészezredhez. Itt a III. számú zászlóalj orvosfőnöke volt. Szeptemberben az olasz harctérre került, ahol a Piave melletti áttörés után, november 3-án olasz fogságba esett. A cassinoi fogolytáborból az olaszok mint orvost, 1919. március 1-jén hazaengedték. Újra elfoglalhatta állását a II. számú szemklinikán. A proletárdiktatúra alatt a népbiztosság asszisztenssé nevezte ki. 1919 júniusában a népbiztosság írásbeli rendeletére a honvéd-helyőrségi kórházban kellett jelentkeznie, ahol a szemészeti osztályra volt beosztva. A diktatúra bukása után, 1919. szeptember 1-jén a minisztériumtól is megkapta III. tanársegéddé való kinevezését. 1920 februárjától ugyanott II. tanársegéd lett. Kinevezése után magához vette özvegy édesanyját, akit haláláig (1934) támogatott. 1922-ben két és fél hónapig Nagykovácsiban, mint községi orvos általános praxist folytatott, majd visszatért a klinikára. Az 1921-23. években klinikai állása mellett az Erzsébet-kórháznak volt szemész rendelő főorvosa. 1920-as megalakulásától tagja volt a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületének. Később választmányi tag lett, anélkül, hogy különös aktivitást mutatott, vagy akár csak felszólalt volna az egyesületben. 1924 tavaszán folyamodott az orvosi karhoz magántanári habilitációját kérve. A kérelemhez 19 magyar illetve német nyelvű tudományos közleményét mellékelte. A kérelmet a karnak május 20-án előterjesztő Hoór professzor kiemelte Horváth Béla jó előadó készségét, a legmodernebb optikai, röntgen-, szerológiai és bakteriológiai vizsgálatokban való jártasságát. Megállapította, hogy jó, megbízható diagnosztika és terapeuta, jó kezűgyességgel megáldott invenciózus operátor, akit betegek szeretnek és tisztelnek. Megjegyezte, hogy „lankadatlan szorgalmú, törekvő egyén, anélkül, hogy a legtávolabbról is törtető volna”. A megindult eljárásban Hoór Károly mellett Grósz Emil professzor bírálta a tudományos dolgozatokat. December 16-án megvolt a kollokvium, 20-án a próbaelőadás. A kar felterjesztése után a minisztérium 1925. március 27-én erősítette meg a magántanári habilitációt a Szemészeti diagnosztika című tárgykörből. 1927. május 1-től Horváth Bélát a Ferenc József Kereskedelmi Kórház szemész rendelő főorvosává is kinevezték, amit a nyugdíjba vonulására készülő Hoór professzor arra való tekintettel engedett meg neki, hogy az új professzor esetleg majd nem tartja meg klinikai állásában. Az 1927/28-as tanév első szemeszterének kezdetén Hoór professzor megbízta Horváth Bélát az előadások megtartásával. A második félév kezdetén hivatalos megbízást is kapott a minisztériumtól a II. számú szemklinikára vezetésére. A megbízás Blaskovics László professzornak a félév végén történt kinevezéséig szólt, s így az előadásokat az egész félévben Horváth Béla tartotta, aki kórházi főorvosi állásáról Blaskovics professzori kinevezése után lemondott, s 1928. szeptember 1-től, mint I. tanársegéd a klinikai állásban maradt (IX. fiz. osztály). Tanársegédi állását a szokott rend szerint évenként hosszabbították meg. Magántanári habilitációját 1931-ben a kar Válogatott fejezetek a szemészet köréből című tárgykörre is kiterjesztette, így ilyen címmel is tartott előadásokat. 1932. szeptember 1-től a díjas tanársegédi megbízás mellett fizetés nélküli adjunktus lett. 1934 áprilisában Herzog Ferenc és Bakay Lajos professzorok kezdeményezték Horváth Béla egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetését. A Grósz Emil elnöklétével kiküldött bizottság javaslatát Blaskovics professzor terjesztette elő, az 1934. június 5-i rendkívüli kari ülésen. Az előterjesztés méltatta tudományos

munkásságát, amely elsősorban a szemészeti röntgenológia kifejlesztése terén hozott újat. Elsősorban ezen érdemei elismeréseként kapta meg 1934. november 10-én a nyilvános rendkívüli tanári címet. 1935-ben a Magyar Szemorvostársaság, amelyben hosszú idő óta rendszeresen tartott előadásokat, az alelnökévé választotta. Hasonlóképpen alelnöke lett a budapesti Közegészségügyi Társaságnak, ahol szintén sokszor szerepelt előadóként. Grósz Emilnek, az I. számú szemklinika professzorának 1936 júniusi nyugdíjazása után a Szigony utcai II. számú szemklinikát megszüntették, s onnan Blaskovics professzor a Mária utcai (volt I. számú) klinikához került át. Vele tartott Horváth Béla is, aki a klinika felújítását és technikai modernizálását irányította. Horváth Bélát 1936. október 1-től fizetéssel adjunktussá választották a VIII. fizetési osztályba. Nagy tudású szemész, jó klinikus, de főleg kitűnő operatőr volt, akinek nevét a harmincas évek második felében országszerte ismertté tette új kancsalsági varrata, tokfogó csípője, zonuloruptora (ezekben az években lett Horthy kormányzó családjának szemorvosa). Tudományos téren a műtéti problémák mellett főleg az intraoculáris idegentestek lokalizációjával, valamint a bulbus és a szemhéjak terápiás röntgen-besugárzásával foglalkozott. 1939-ben megházasodott, és feleségével önálló lakásba költözött a szemklinikáról, ahol korábban lakott. Amikor Blaskovics professzor 1939-es halála után az Állami Szemklinika igazgatóját, ifj. Imre Józsefet nevezték ki a budapesti tudományegyetemi szemészeti tanszékre, akkor Horváth Bélát a felügyelő belügyminiszter az Állami Szemkórház igazgató főorvosává nevezte ki 1940. február 29-től (VII. fizetési osztály 3. fokozat). Észak-Erdély visszacsatolása után pedig 1940. október 19-én kinevezték nyilvános rendes tanárnak az újjászervezett kolozsvári egyetem szemészeti tanszékére az V. fizetési osztályba. Tagja lett az Országos Természettudományi Tanácsnak és a Szakorvosvizsgáló Bizottságnak. 1941 februárjában költözött Kolozsvárra, ahol a szemklinikának is igazgatója lett. Komoly erőfeszítéseket tett a szemklinika újjáépítésére, felszerelésének modernizálására. Még 1940 végén, mint tudományos munkája révén tekintélyes, rangidős orvosprofesszort Kolozsvár akkori egyetlen orvosi közéleti társasága, a MONE helyi elnökévé választották. A kolozsvári orvosi kamarának 1941 októberi megalakulásától kezdve választmányi tagja lett. Az 1943-44-es tanévben az orvosi kar dékánjává választották. Az 1944-45-ös tanév megkezdése előtt, a várható román-szovjet megszállás elől menekülő tanárokkal és diákokkal együtt, szeptember 8-án elhagyta Kolozsvárt és Budapestre távozott. A minisztérium felszólítására, hogy a menekült egyetemmel együtt önként Szentgotthárdra, majd, ha kell Németországba települjön nem jelentkezett. November 10-ei kérésére a miniszter még azon a napon ideiglenesen a budapesti tudományegyetem sebészeti, valamint orr- és gégegyógyászati klinikájára osztotta be szemészeti tanácsadónak. 1944. december 8-án azonban személyre szóló SAS-behívóval a Németországba kitelepülő egyetemmel kellett mennie, előbb Breslauba, majd Halléba. Mindkét helyen szemészeti előadásokat tartott és vizsgáztatott is. A Hallét megszálló amerikaiaktól, akiknek a hadikórházában is dolgozott, kedvező állásajánlatot kapott ugyan, mégis az 1945 októberében hazatérő egyetemi törzssel (diákokkal, felszereléssel) tartott, s október 22-én érkezett Budapestre. Október 25-én már ki is töltötte a közalkalmazottak háború utáni igazolási eljárása keretében az igazoló nyilatkozatot. (Ekkor felesége testvérének családjánál, Horváth Andor budai vendéglősnél laktak.) A Menekült Kolozsvári Egyetemhez Kiküldött Igazoló Bizottság egy hónap múlva, 1945. november 23-án megtartott nyilvános tárgyalásán a lehetséges legsúlyosabb határozattal Horváth Bélát állásvesztésre ítélte (ez a nyugdíjigény elvesztését is jelentette). Sőt, az igazoló eljárásról szóló rendelet adta lehetőséggel élve „a fennforogni

látszó bűncselekmények miatt az ügy iratait a budapesti népügyészséghez átteni rendelte”. A pártok képviselőiből álló bizottságban a határozat mellett és ellene is hárman szavaztak, így a rendelet értelmében a szakszervezeti tanács által beküldött tag szavazata döntött. A határozat elmarasztaló módon vette figyelembe a Németországba való kitelepülést. Igazán döntő azonban a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületében betöltött tisztség volt. Hivatkoztak a Népbíróóságok Országos Tanácsának ítélezési gyakorlatára, miszerint a fasiszta, demokráciaellenes pártban való tisztségvállalás önmagában elegendő a bűncselekmény megvalósításához, anélkül, hogy ezen a tényen felül bármilyen ténykedést vizsgálni kellene. Az ítélezési gyakorlat szerint a fasiszta jellegű tevékenysége miatt feloszlott MONÉ-ban betöltött választmányi tagság kizárja, hogy valaki, mint egyetemi tanár, a diákság demokratikus átnevelésére alkalmas legyen. Az elnöki tisztség akkor is büntetendő, ha egyéb cselekedettel össze nem függ. Horváth Béla, mint a kolozsvári MONE elnöke felelős a szervezet minden akciójáért. Márpedig a kolozsvári MONE minden módon akadályozni akarta a zsidó orvosok kamarai felvételét. Horváth Béla védekezése egyrészt arra épült, hogy tanúkkal bizonyítsa, nem volt zsidóellenes (például Kolozsváron egyedül az ő klinikáján volt zsidó munkatárs, s 1944-ben a német megszállás után a minisztérium tilalma ellenére dékánként közreműködött zsidó hallgatók doktorrá avatásán). Másrészt azt igyekezett bizonyítani, hogy a zsidó orvosok felvételéről is döntő kolozsvári orvosi kamarában ő lényegében a politikai bonyodalmak elkerülésére, s a fiatalabb szélsőségesek taktikus mérséklésére törekedett. Hiába igyekezett azonban egyetlen nyilvános szereplését a korabeli kontextusok felidézésével magyarázni, mint MONE elnöknek a kamara 1943. február 7-i ülésén elmondott hozzászólása közvetlenül inkább azt látszott bizonyítani, hogy a zsidó orvosok helyzetének hátrányosabb szabályozását, a numerus nullust és a zsidó orvosok munkaszolgálatra való behívását támogatta. Az igazoló bizottság határozata ellen Horváth Béla azonnal fellebbezett. Hosszú, írásos beadványát 1946. február 14-én iktatták a Budapesti Népbíróóság Igazoló Fellebbezési Tanácsánál. Ezzel az igazolási fellebbezéssel párhuzamosan futott büntetőügye a Budapesti Népügyészségen. 1946. április 17-én letartóztatták, az Andrassy út 60-ba vitték, majd később átkerült a Markó utcába. Letartóztatása idején a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium az igazoló bizottsági határozatra utalva, de külön eljárásban egy 1946 nyári rendelet alapján, 1946. augusztus 9-én B-listára tette, s elbocsátotta. 1946. október 2-án rossz egészségi állapota miatt feltételes szabadlábra helyezték. December 19-én elkészült a Népügyészség vádirata népellenes büntett miatt, ugyanakkor ennek elbírálásáig a fellebbezés alatt álló igazoló eljárást felfüggesztették. 1947. február 13-án megvolt a büntetőügy első tárgyalása. Közben Kolozsvárról megérkezett a Bólyai Tudományegyetem purifikációs bizottságának 1947. február 27-i ülésén kelt irata, amely szerint Horváth Béla magatartása ellen kolozsvári egyetemi és klinikai működése során demokratikus szempontból kifogás nem merült fel, így igazoltnak tekinthető. Budapesten viszont a Népügyészségnél mindkét szálon továbbfutott Horváth Béla ügye, akit 1947 augusztus elejétől novemberig idegösszeomlással kezeltek. 1947. november 8-án a kolozsvári igazolásra is hivatkozva megfellebbezte B-listás elbocsátását, s kérte az igazoló eljárás befejezését. Büntetőügye fő tárgyalását 1947. november 27-re tűzték ki, de a tárgyalás elmaradt. 1948-ban, miközben még mindkét népbíróósági ügye függőben volt, a Népjóléti Minisztériumhoz tartozó Országos Közegészségügyi Intézet Barcsra küldte a Barcsi Járási Egészségvédelmi Központ szemészeti teendőinek ellátására és egy trachomakórház felállítására. 1948. szeptember 20-án a Népbíróóságon folyó bünvádi ügyét Szakasits

Árpád köztársasági elnök ítélet nélkül kegyelemből megszüntette. A viszonylagosan kedvező fejlemények magyarázata egyes feltételezések szerint Münnich Ferenc akkori budapesti rendőrfőkapitány támogatása, ugyanis Münnich feleségének szemét Horváth Béla sikeresen megoperálta. A Népbíróság Igazoló Fellebbezési Tanácsa 1948 októberében értesült a bűnvádi eljárás megszüntetéséről. Decemberben megkapták az összes keletkezett iratot, s 1949. január 18-án megtartották a nyilvános tárgyalást. A Tanács jóváhagyta az 1945. november 23-án hozott igazoló bizottsági határozatot Horváth Béla állásvesztéséről (ellenkező esetben Horváth visszakaphatta volna egyetemi tanári státuszát), s Horváth Bélát 23 forint eljárási költség megfizetésére kötelezték. Horváth feladata Barcson a trachoma felszámolása lett Somogy megye déli részén. A 19. század utolsó harmadában Magyarország déli határainál megjelenő fertőző szembetegség egyik góca kezdettől a Dráva-mente volt. A rendőri felügyelet alatt álló, a fővárosból kitiltott Horváth Béla, mint trachoma felügyelő, 1948-ban nagy energiával, rendkívüli szervezőkészséggel látott hozzá a feladathoz. Eleinte egy lakásban rendelt saját műszereivel, felesége asszisztenciájával, s biciklivel járta a környék falvait. 1948-49-ben megszervezte a trachoma-kórházat a gróf Széchényi Imre által 1873-ban épített, 1945-ben államosított somogytarnóci kastélyban, egy négyhektáros park közepén. Eleinte, mint a szemészeti osztály osztályvezető főorvosa, majd, mint kórházigazgató működött. Néhány év alatt munkatársaival, nagy munkával, szigorú ellenőrzéssel a barcsi, szigetvári, nagyatádi és csurgói járásban sikerült felszámolni a trachomát. 1955-ben a Somogy Megyei Tanács VB. két körzeti orvossal együtt, elismerő oklevélben részesítette a trachoma elleni küzdelem sikeréért. 1960. január 4-én szüntették meg a 65 éves Horváth Béla munkaviszonyát (a szemészetet megszüntették, szülészeti osztályt szerveztek). Horváth Béla feleségével Budapestre, megmaradt adyligeti nyaralójukba költözött, majd egy év múlva a Ráday utca elején lévő lakásba. A Rókus kórházban vezető állást ajánlottak neki, de egészségi állapota miatt csak konzultációs szerepet vállalt. 1964 után egy ideig még nyugdíjasként praktizált a VIII. és a XIII. kerületi szakrendelőben. Tudományos munkával azonban 1945 után már egyáltalán nem foglalkozott. Halála után a 12 éves barcsi szolgálatért járó csekély özvegyi nyugdíjból élő felesége olyan nehéz körülmények között élt, hogy fokozatosan mindenét eladogatta, még férje családjának nemesi armálisát is. Horváth Béla barcsi lakásának falán Vágó Imre (saját fogalmazása szerint az utolsó barcsi Weisz), egykori barcsi lakos kezdeményezésére 2006-ban emléktáblát helyeztek el, köszönettel a trachoma elleni küzdelemért.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: M. Szemorvostársaság alelnöke (1935-); a M. Orvosegyesület, a M. Orvosok Röntgenegyesülete és a Kis Akadémia tagja; a budapesti Közegészségügyi Társaság alelnöke

Közéleti társaság, szerep: M. Orvosok Nemzeti Egyesületének tagja (1920-), bp.-i alelnöke, majd a MONE kolozsvári fiókjának elnöke (1940-); Frontharcos Szövetség tagja (1935-)

Kitüntetések: Károly-csapatkereszt; a Somogy Megyei Tanács VB. elismerő oklevele a trachoma elleni sikeres küzdelemért (1955)

Irodalom:

KOVÁCS I. Gábor, KISS Zsuzsanna, TAKÁCS Árpád (összeállították): *A magyarországi zsidó és zsidó származású egyetemi tanárok (1848-1944) életrajzi adattára*. In: Kovács I. Gábor (szerk.): *Diszkrimináció – emancipáció – asszimiláció – diszkrimináció*. Magyarországi

egyetemi tanárok életrajzi adattára I. Zsidó és zsidó származású egyetemi tanárok. Történeti elitkutatások – Historical Elite Research. Budapest: Eötvös Kiadó, 2013. pp. 23-150.;

KOVÁCS I. Gábor, TAKÁCS Árpád (összeállították): *A debreceni tudományegyetem református hittudományi kara (1914-1950) egyetemi tanárainak életrajzi adattára és életútleírása*. In: Kovács I. Gábor (szerk.) Hit – tudomány – közélet. A debreceni tudományegyetem református hittudományi kara (1914-1950) professzorainak életrajzi adattára és életútleírása. Történeti elitkutatások – Historical Elite Research. Budapest: Eötvös Kiadó, 2014. pp. 25-162.